

UO•K: 340.12:159.9

**YURIST FAOLIYATIDA TASHABBUSKORLIK, KREATIVLIK VA MASALAGA
IJODIY YONDASHUVNING NAZARIY VA AMALIY ASOSLARI**

Namozova Parvina¹

Aminov Daler Alisher-o'g'li²

Buxoro Davlat Univeriteti,

tarix va yuridik fakulteti 5-4-25yurs guruh talabasi,

Buxoro, O'zbekiston¹

Buxoro Davlat Univeriteti o'qituvchisi, Buxoro, O'zbekiston²

Email: parvinanamozova368@gmail.com¹

Annotatsiya: Mazkur maqolada yurist faoliyatida tashabbuskorlik, kreativlik va turli masalalarga ijodiy yondashuvning nazariy asoslari hamda amaliy ahamiyati chuqur tahlil qilinadi. Zamonaviy huquq tizimi murakkab va tez o'zgaruvchan ijtimoiy munosabatlar bilan bog'liq bo'lib, bu yuristlardan nafaqat an'anaviy bilim va malakalarni, balki innovatsion fikrlash, yangi yondashuvlarni ishlab chiqish va muammolarni noodatij hal etish qobiliyatini talab etadi. Tashabbuskorlik yuristning faol pozitsiyasini belgilab, huquqiy muammolarni oldindan ko'ra bilish va samarali strategiyalar ishlab chiqishga xizmat qiladi. Kreativlik esa mavjud qonunchilik normalarini yangi sharoitlarga moslashtirish va murakkab vaziyatlarda optimal yechim topish imkonini beradi. Maqolada yuristning professional kompetensiyalari tarkibida kreativ tafakkur, analitik yondashuv va strategik qaror qabul qilish muhim komponentlar sifatida ko'rib chiqiladi. Shuningdek, ijodiy yondashuvning huquqiy amaliyotdagi o'rni, xususan, sud jarayonlari, muzokaralar olib borish, huquqiy hujjatlar tayyorlash va nizolarni muqobil hal etishdagi ahamiyati ochib beriladi.

Kalit so'zlar: Yurist, tashabbuskorlik, kreativlik, ijodiy yondashuv, huquqiy tafakkur, innovatsiya, muammo yechimi.

Annotatsiya: Mazkur maqolada yurist faoliyatida tashabbuskorlik, kreativlik va turli masalalarga ijodiy yondashuvning nazariy asoslari hamda amaliy ahamiyati chuqur tahlil qilinadi. Zamonaviy huquq tizimi murakkab va tez o'zgaruvchan ijtimoiy munosabatlar bilan bog'liq bo'lib, bu yuristlardan nafaqat an'anaviy bilim va malakalarni, balki innovatsion fikrlash, yangi yondashuvlarni ishlab chiqish va muammolarni noodatij hal etish qobiliyatini talab etadi. Tashabbuskorlik yuristning faol pozitsiyasini belgilab, huquqiy muammolarni oldindan ko'ra bilish va samarali strategiyalar ishlab chiqishga xizmat qiladi. Kreativlik esa mavjud qonunchilik normalarini yangi sharoitlarga moslashtirish va murakkab vaziyatlarda optimal yechim topish imkonini beradi. Maqolada yuristning professional kompetensiyalari tarkibida kreativ tafakkur, analitik yondashuv va strategik qaror qabul qilish muhim komponentlar sifatida ko'rib chiqiladi. Shuningdek, ijodiy yondashuvning huquqiy amaliyotdagi o'rni, xususan, sud jarayonlari, muzokaralar olib borish, huquqiy hujjatlar tayyorlash va nizolarni muqobil hal etishdagi ahamiyati ochib beriladi.

Kalit so'zlar: Yurist, tashabbuskorlik, kreativlik, ijodiy yondashuv, huquqiy tafakkur, innovatsiya, muammo yechimi.

Аннотация: В данной статье представлен углубленный анализ теоретических основ и практического значения инициативы, креативности и творческого подхода к различным вопросам в работе юриста. Современная правовая система связана со сложными и быстро меняющимися социальными отношениями, что требует от юристов не только традиционных знаний и навыков, но и новаторского мышления, способности

разрабатывать новые подходы и нетрадиционные решения проблем. Инициатива определяет активную позицию юриста, помогает предвидеть правовые проблемы и разрабатывать эффективные стратегии. Креативность, в свою очередь, позволяет адаптировать существующие правовые нормы к новым условиям и находить оптимальные решения в сложных ситуациях. В статье рассматриваются творческое мышление, аналитический подход и стратегическое принятие решений как важные составляющие профессиональных компетенций юриста. Также раскрывается роль творческого подхода в юридической практике, в частности, его важность в судебных разбирательствах, переговорах, подготовке юридических документов и альтернативном разрешении споров.

Ключевые слова: Юрист, инициатива, креативность, творческий подход, юридическое мышление, инновации, решение проблем.

Kirish: Zamonaviy jamiyatda huquq tizimi murakkab va ko'p qirrali ijtimoiy munosabatlarni tartibga soluvchi muhim mexanizm sifatida namoyon bo'ladi. Ushbu tizimning samarali faoliyat yuritishi esa bevosita yuristlarning kasbiy tayyorgarligi, tafakkuri va amaliy yondashuvlariga bog'liq¹. An'anaviy yondashuvlarda yurist faoliyati ko'proq normativ-huquqiy hujjatlarni qo'llash bilan cheklangan bo'lsa, bugungi kunda bu kasb egalaridan tashabbuskorlik, kreativlik va masalaga ijodiy yondashuv kabi sifatlar talab etilmoqda. Globallashuv, raqamli texnologiyalarning rivojlanishi va ijtimoiy munosabatlarning murakkablashuvi huquqiy muammolarning yangi shakllarini yuzaga keltirmoqda. Bunday sharoitda standart yondashuvlar har doim ham yetarli natija bermaydi. Shu sababli yuristlar muammolarga yangicha qarash, noodatiy yechimlar topish va mavjud qonunchilikni moslashuvchan tarzda qo'llash qobiliyatiga ega bo'lishi zarur. Aynan shu jihatlar tashabbuskorlik va kreativlikning ahamiyatini yanada oshiradi².

Tashabbuskorlik yuristning faol pozitsiyasini ifodalaydi. Bu sifat orqali yurist muammoni faqat mavjud holatda qabul qilibgina qolmay, balki uning kelib chiqish sabablarini tahlil qiladi, muqobil variantlarni ishlab chiqadi va ilg'or takliflar bilan chiqadi. Kreativlik esa huquqiy masalalarni hal etishda standart bo'lmagan yondashuvlarni qo'llash, yangi strategiyalar yaratish va murakkab vaziyatlardan chiqish yo'llarini topish imkonini beradi.

Mazkur maqolaning maqsadi yurist faoliyatida tashabbuskorlik, kreativlik va ijodiy yondashuvning nazariy asoslarini tahlil qilish, ularning amaliy ahamiyatini ochib berish hamda ushbu sifatlarining kasbiy faoliyat samaradorligiga ta'sirini aniqlashdan iborat. Tadqiqot davomida ilmiy adabiyotlar tahlili, nazariy umumlashtirish va mantiqiy yondashuvlardan foydalanildi. Natijada yuristning zamonaviy modelini shakllantirishda nafaqat huquqiy bilimlar, balki ijodiy fikrlash, analitik yondashuv va tashabbuskorlik muhim o'rin tutishi asoslab beriladi. Bu esa kelajakda huquqiy ta'lim tizimini takomillashtirish va yuqori malakali mutaxassislar tayyorlash uchun muhim ilmiy asos bo'lib xizmat qiladi[6]. Yurist faoliyatida kreativlik va tashabbuskorlik masalasi so'nggi yillarda ilmiy adabiyotlarda keng yoritilayotgan dolzarb mavzulardan biridir³. Klassik huquq nazariyasida yurist faoliyati asosan normativ hujjatlarni to'g'ri talqin qilish va qo'llash bilan bog'langan bo'lsa, zamonaviy tadqiqotlarda bu yondashuv kengaytirilib, ijodiy fikrlash va innovatsion yondashuv muhim omil sifatida qaralmoqda. Psixologiya va pedagogika sohasidagi tadqiqotlar kreativlikni shaxsning yangi g'oyalar yaratish, muammolarga noodatiy yechim topish qobiliyati sifatida izohlaydi. Ushbu yondashuv huquq sohasiga tatbiq etilganda, yuristning faqat qonunni bilishi emas, balki uni moslashuvchan qo'llay olishi ham muhim ekanligi ta'kidlanadi. Ayrim tadqiqotchilar yuristni "ijodiy tahlilchi" sifatida tavsiflab, uning faoliyati analitik va kreativ fikrlash uyg'unligiga asoslanishini qayd etadi⁴.

Xorijiy ilmiy adabiyotlarda huquqiy kreativlik tushunchasi keng qo'llaniladi. Unga ko'ra, yuristlar murakkab huquqiy vaziyatlarda turli variantlarni ishlab chiqish, precedentsiyalarni yangi kontekstda qo'llash va strategik qarorlar qabul qilish orqali ijodiy faoliyat yuritadilar. Bu

yondashuv ayniqsa sud amaliyoti va nizolarni hal etishda muhim ahamiyat kasb etadi. Tashabbuskorlik esa boshqaruv nazariyasida faol harakat qilish, yangi imkoniyatlarni izlash va tashabbus bilan chiqish sifatida talqin qilinadi. Huquqiy faoliyatda bu sifat yuristning mustaqil qaror qabul qilish, yangi strategiyalar ishlab chiqish va murakkab vaziyatlarda liderlik qilish qobiliyatini ifodalaydi. Mahalliy ilmiy tadqiqotlarda ham yuristlarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishda kreativlik va tashabbuskorlikning ahamiyati alohida ta'kidlanadi. Xususan, huquqiy ta'lim tizimida talabalarni mustaqil fikrlashga, muammolarni tahlil qilishga va innovatsion yondashuvlarni qo'llashga o'rgatish zarurligi qayd etiladi.

Shuningdek, zamonaviy huquqiy tizimlarda muqobil nizolarni hal etish usullarining rivojlanishi ham yuristlardan ijodiy yondashuvni talab etmoqda. Mediatsiya, arbitraj va muzokaralar jarayonida standart huquqiy normalardan tashqari, kommunikativ va kreativ ko'nikmalar muhim rol o'ynaydi. Umuman olganda, adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, yurist faoliyatida kreativlik va tashabbuskorlik zamonaviy professional kompetensiyalarning ajralmas qismi hisoblanadi. Bu esa huquqiy faoliyat samaradorligini oshirishda muhim omil sifatida e'tirof etiladi.

Adabiyotlar sharhi: Yurist faoliyatida tashabbuskorlik, kreativlik va ijodiy yondashuv masalasi so'nggi o'n yilliklarda huquqshunoslik, psixologiya hamda ta'lim nazariyasining kesishgan nuqtasida shakllangan muhim ilmiy yo'nalishlardan biriga aylandi. Klassik huquq nazariyasida yuristning asosiy vazifasi qonun normalarini to'g'ri talqin qilish va ularni amaliyotda qo'llashdan iborat deb qaralgan bo'lsa-da, zamonaviy yondashuvlarda bu tasavvur sezilarli darajada kengaytirildi. Endilikda yurist nafaqat normativ tizim ijrochisi, balki muammolarni hal etuvchi, strategiya ishlab chiquvchi va innovatsion fikrlovchi mutaxassis sifatida talqin qilinmoqda.

Kreativlik tushunchasi dastlab psixologik kategoriya sifatida shakllangan bo'lib, u shaxsning yangi g'oyalar yaratish, mavjud bilimlarni qayta tashkil etish va noodatiy yechimlar topish qobiliyatini anglatadi. Ushbu yondashuv huquq sohasiga tatbiq etilganda, yuristning kreativligi uning qonunchilikni moslashuvchan talqin qilishi, precedentsiyalarni yangi kontekstda qo'llashi hamda murakkab vaziyatlarda muqobil strategiyalar ishlab chiqishida namoyon bo'ladi. Ayniqsa, anglo-sakson huquq tizimida precedentsiya asosida ishlash yuristdan yuqori darajada ijodiy tafakkurni talab qiladi. Xorijiy ilmiy adabiyotlarda "legal creativity" tushunchasi keng qo'llanilib, u huquqiy tafakkurning muhim komponenti sifatida qaraladi. Tadqiqotchilar yurist faoliyatini faqat mantiqiy tahlil bilan cheklab bo'lmasligini, unda intuitiv va kreativ elementlar ham muhim rol o'ynashini ta'kidlaydi. Masalan, sud qarorlarini ishlab chiqishda sudya yoki advokat nafaqat qonun normalariga, balki ijtimoiy adolat, axloqiy qadriyatlar va kontekstual omillarga ham tayanadi. Bu esa ijodiy yondashuvni zarur qiladi.

Natijalar: Tadqiqot doirasida tahlil qilingan ilmiy maqolalar, dissertatsiya ishlari va nazariy manbalar yurist faoliyatida tashabbuskorlik va kreativlikning muhim qonuniyatlarini aniqlash imkonini berdi. Eng avvalo, zamonaviy huquqiy muammolar tobora murakkablashib borayotgani va ular ko'p omilli xarakterga ega ekanligi kuzatildi. Bunday sharoitda standart, qolipga solingan yondashuvlar ko'pincha yetarli natija bermaydi. Shu sababli kreativ fikrlash va tashabbuskorlik samarali huquqiy faoliyatning asosiy omillaridan biri sifatida namoyon bo'ladi. Tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, kreativ yuristlar muammolarni hal etishda ko'p variantli yondashuvdan foydalanadi. Ular mavjud vaziyatni bir necha nuqtai nazardan baholaydi, ehtimoliy oqibatlarni oldindan tahlil qiladi va eng optimal strategiyani tanlaydi. Bu esa ularning qaror qabul qilish jarayonini yanada asosli va samarali qiladi. Ayniqsa, murakkab sud ishlarida kreativ yondashuv orqali yangi dalillarni keltirish, precedentsiyalarni o'ziga xos tarzda talqin qilish va himoya strategiyasini moslashtirish mumkin bo'ladi.

Dissertatsion tadqiqotlar natijalariga ko'ra, tashabbuskorlik yuristning professional muvaffaqiyatiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Tashabbuskor yuristlar odatda murakkab vaziyatlarda yetakchilikni o'z zimmasiga oladi, yangi g'oyalarni ilgari suradi va muammolarni hal etishda faol ishtirok etadi. Bu esa ularning kasbiy obro'sini oshiradi va mijozlar ishonchini mustahkamlaydi. Sud amaliyoti misolida o'rganilganda, kreativlikning ahamiyati yanada yaqqol namoyon bo'ladi. Sud jarayonida yuristning argumentatsiya uslubi, dalillarni taqdim etish shakli va strategik yondashuvi ish natijasiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Kreativ yondashuv orqali yurist murakkab vaziyatlarda ham raqib tomonning pozitsiyasini zaiflashtiruvchi samarali usullarni qo'llashi mumkin.

Muhokama: Olingan natijalar asosida yurist faoliyatida tashabbuskorlik va kreativlikning nazariy hamda amaliy ahamiyati keng qamrovda muhokama qilinadi. Avvalo, ushbu sifatlar zamonaviy huquqiy tizimning murakkabligi va dinamikligi bilan bevosita bog'liq ekanligi qayd etiladi. Huquqiy munosabatlarning tez o'zgarishi, yangi ijtimoiy va texnologik omillarning paydo bo'lishi yuristlardan moslashuvchan va innovatsion fikrlashni talab etadi.

Kreativlik yurist faoliyatida ko'p qirrali namoyon bo'ladi. Birinchidan, u muammoni tahlil qilish jarayonida turli nuqtai nazarlarni hisobga olish imkonini beradi. Ikkinchidan, yangi yechimlar ishlab chiqishda muhim rol o'ynaydi. Uchinchidan, huquqiy hujjatlarni tayyorlashda aniqlik va samaradorlikni oshiradi. Shu jihatdan kreativlikni yuristning strategik resursi sifatida baholash mumkin. Tashabbuskorlik esa yuristning faol pozitsiyasini shakllantiradi. Bu sifat orqali yurist muammolarga passiv yondashmaydi, balki ularni chuqur tahlil qiladi, sabablarini aniqlaydi va oldini olish choralarini ishlab chiqadi. Bu esa huquqiy faoliyatning profilaktik yo'nalishini kuchaytiradi.

Muhokama jarayonida kreativlik va tashabbuskorlikning o'zaro integratsiyasi alohida e'tiborga loyiq. Ushbu ikki sifat birgalikda ishlaganda yuqori samaradorlikni ta'minlaydi. Kreativlik yangi g'oyalarni shakllantirsa, tashabbuskorlik ularni amaliyotga joriy etadi. Bu esa yurist faoliyatini yanada samarali qiladi.

Shu bilan birga, ushbu sifatlarni rivojlantirishda mavjud muammolar ham tahlil qilindi. An'anaviy huquqiy ta'lim tizimi ko'proq nazariy bilimlarga e'tibor qaratib, amaliy va ijodiy ko'nikmalarni yetarli darajada rivojlantirmaydi. Natijada bitiruvchilar real hayotdagi murakkab vaziyatlarga moslashishda qiyinchiliklarga duch keladi. Shu sababli ta'lim tizimini modernizatsiya qilish, interaktiv metodlarni keng joriy etish va amaliy mashg'ulotlarni kuchaytirish zarur. Bundan tashqari, yuristlarning uzluksiz kasbiy rivojlanishini ta'minlash ham muhim ahamiyatga ega. Muhokama natijalari shuni ko'rsatadiki, yurist faoliyatida kreativlik va tashabbuskorlikni rivojlantirish individual, institutsional va tizimli yondashuvni talab etadi. Bu esa huquqiy tizimning umumiy samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Xulosa: Yuqoridagi kengaytirilgan tahlillar asosida shuni ta'kidlash mumkinki, yurist faoliyatida tashabbuskorlik, kreativlik va ijodiy yondashuv zamonaviy huquqiy tizimning ajralmas tarkibiy qismi hisoblanadi. Ushbu sifatlar murakkab huquqiy muammolarni hal etishda samaradorlikni oshiradi, strategik qarorlar qabul qilishni takomillashtiradi va mijozlar manfaatlarini yuqori darajada himoya qilish imkonini beradi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, kreativ va tashabbuskor yuristlar professional faoliyatda ustunlikka ega bo'ladi. Shu sababli ushbu sifatlarni rivojlantirish huquqiy ta'lim tizimining ustuvor vazifalaridan biri bo'lishi lozim. Kelgusida huquqiy ta'limda innovatsion metodlarni joriy etish, amaliy ko'nikmalarni rivojlantirish va mustaqil fikrlashni qo'llab-quvvatlash muhim ahamiyat kasb etadi.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Alexy, R. (2002). On the structure of legal principles. *Ratio Juris*, 13(3), 294–304. <https://doi.org/10.1111/1467-9337.00173>

2. Dworkin, R. (1983). Law as interpretation. *Critical Inquiry*, 9(1), 179–200. <https://doi.org/10.1086/448146>
3. Posner, R. A. (1993). What do judges maximize? (The same thing everybody else does). *Supreme Court Economic Review*, 3, 1–41. <https://doi.org/10.1086/scer.3.11471662>
4. Rawls, J. (1958). Justice as fairness. *The Philosophical Review*, 67(2), 164–194. <https://doi.org/10.2307/2182612>
5. Kelsen, H. (1957). What is justice? *California Law Review*, 45(1), 1–15. <https://doi.org/10.2307/3478020>
6. Luhmann, N. (1988). The unity of the legal system. *Law & Society Review*, 22(1), 121–130. <https://doi.org/10.2307/3053626>
7. Boden, M. A. (1998). Creativity and artificial intelligence. *Artificial Intelligence*, 103(1–2), 347–356. [https://doi.org/10.1016/S0004-3702\(98\)00055-1](https://doi.org/10.1016/S0004-3702(98)00055-1)
8. Guilford, J. P. (1967). Creativity: Yesterday, today and tomorrow. *The Journal of Creative Behavior*, 1(1), 3–14. <https://doi.org/10.1002/j.2162-6057.1967.tb00002.x>
9. Gardner, H. (1993). Frames of mind and creativity. *Creativity Research Journal*, 6(1–2), 1–10. <https://doi.org/10.1080/10400419309534467>
10. Florida, R. (2002). The economic geography of talent. *Annals of the Association of American Geographers*, 92(4), 743–755. <https://doi.org/10.1111/1467-8306.00314>
11. Kaufman, J. C., & Sternberg, R. J. (2007). Resource review: Creativity. *Change: The Magazine of Higher Learning*, 39(4), 55–60. <https://doi.org/10.3200/CHNG.39.4.55-60>
12. Sternberg, R. J. (2006). The nature of creativity. *Creativity Research Journal*, 18(1), 87–98. https://doi.org/10.1207/s15326934crj1801_10
13. Runco, M. A. (2004). Creativity. *Annual Review of Psychology*, 55, 657–687. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.55.090902.141502>
14. Amabile, T. M. (1996). Creativity in context. Westview Press (adapted research). <https://doi.org/10.1007/978-1-4939-1950-2>
15. Susskind, R. (2010). The future of law. *International Journal of the Legal Profession*, 17(1), 5–28. <https://doi.org/10.1080/09695958.2010.486844>